

БАРИАТРИК ЖАРРОҲЛИКДАН КЕЙИНГИ НЕЙРОПСИХОЛОГИК ВА КОГНИТИВ ЎЗГАРИШЛАР

М.О.Эсанова, Р.Ж.Матмуродов, С.М.Умирова

Тошкент давлат тиббиёт университети, Тошкент, Ўзбекистон

Мавзунинг долзабрлиги. Оғир даражадаги семизлик фақатгина соматик касалликларни эмас, балки бош миёна тузилмавий ўзгаришлари ва когнитив пасайишни (диққат, хотира ва ижроия функцияларининг бузилиши) ҳам келтириб чиқаради. Вазн йўқотишининг бариатрик усуллари метаболизмни яхшилайдди, бироқ операциядан кейинги илк ойларда юзага келадиган кескин вазн йўқотиш ва озуқавий ўзгаришларнинг когнитив тизимга таъсири, айниқса қичқа муддатли динамикада ўрганилмаган. Кейин нейрокогнитив тизимнинг қайта тикланиши даражасини ўрганиш замонавий нейропсихология, неврология ва хирургиянинг долзабр йўналишларидан биридир.

Тадқиқот мақсади. Бариатрик жарроҳлик амалиётини бошдан кечирган беморларда операциядан кейинги 3 ойлик муддатда даврларда когнитив функциялар ва нейропсихологик ҳолат ўзгариш хусусиятларини статистик баҳолаш.

Тадқиқот материали ва усуллари. Тадқиқотни олиб бориш учун жарроҳлик амалиётини ўтказган 10 нафар (ўртача ёши 35-48 ёш) беморлар текширилди. Беморларнинг нейропсихологик кўрсаткичлари операциядан олдин ва операциядан 3 ой ўтгач динамикада ўрганилди. Когнитив функцияларни баҳолаш учун қуйидаги стандартлаштирилган скрининг усулларидан фойдаланилди:

- MMSE(Mini-Mental State Examination)- умумий когнитив ҳолатни баҳолаш;
- MoCA (Montreal Cognitive Assessment) -Когнитив функциялар (айниқса ижроия функция ва диққат) дисфункциясини чуқурроқ аниқлаш;

- SDMT (Symbol Digit Modalities Test) -диққатни жамлаш , визуал қидирув ва ахборотни қайта ишлаш тезлигини баҳолаш;

Олинган натижаларнинг статистик таҳлили Стьюдентнинг t - критерийи ёрдамида амалга оширилди, бунда $p < 0.05$ кўрсаткичи ишончлилик чегарси сифатидда қабул қилинди.

Тадқиқот натижалари. Олинган натижалар шуни кўрсатадики, операциядан кейинги 3 ойлик муддатда беморларда тана вазни индекси (ТВИ) сезиларли даражада пасайиши фонида нейropsychологик тестлар натижаларида қуйидаги статистик ишончли ижобий динамика аниқланди:

- **Умумий когнитив ҳолат (MMSE ва MoCA):**

Операциядан олдин беморларнинг аксариятида МоСА тести бўйича энгил когнитив сустлашув (ўртача 23.2 ± 1.4 балл) кузатилган бўлса , 3 ойдан сўнг бу кўрсаткич ишончли тарзда нормал чегараларга кўтарилди ва ўртача 25.8 ± 1.1 баллни ташкил этди ($p < 0.01$). Бу эса МоСА тестининг бариатрик беморлардаги ўзгаришларга юқори сезувчанлигини кўрсатади.

MMSE шкаласи бўйича ҳам умумий кўрсаткичлар ўртача 27.4 ± 0.8 баллни ташкил этган бўлса, 3 ойдан сўнг 28.6 ± 0.5 баллгача ошди. Динамика ижобий бўлса-да , умумий скрининг хусусияти туфайли статистик фарқ чегарада бўлди ($p > 0.05$).

- **Диққат ва ахборотни қайта ишлаш (SDMT):** Энг юқори ва сезиларли ижобий силжиш ахборотни визуал қайта ишлаш тезлигида кузатилди. SDMT тести бўйича беморларнинг тўғри жавоблар сони операциядан олдинги даврга нисбатан ўртача 15-18% га ошди ($p < 0.001$). бу эса беморларда психомотор тезлик ва диққат концентрациясининг қичсқа муддатда кескин яхшиланганидан илмий исботлайди.

Операциядан кейинги илк 3 ой ичида кузатилган ушбу тезкор когнитив тикланиш ($p < 0.01$) гликемик профилнинг стабиллашиши, тўқималарда инсулинга сезувчанликнинг яхшиланиши ва тизимли яллиғланиш омилларининг сусайиши билан боғлиқ. Шу билан бирга 1 нафар беморда диққат жамлашнинг ыроз сустлиги сақланиб қолган бўлиб, бу витамин(

хусусан Б гуруҳи) танқислиги ёки адаптация давридаги умумий астения билан тушунтирилади.

Хулоса. Бариатрик жарроҳликдан кейинги дастлабки 3 ойлик давр беморларда нафақат соматик, балки нейрокогнитив функцияларнинг , хусусан диққат ва ахборотни қайта ишлаш тезлигининг статистик ишончли ($p < 0.01$) фаол тикланиши билан характерланиди. МоСА ва SDMT тестлари ушбу беморлардаги эрта когнитив ўзгаришларни сезиш учун жуда сезувчан асбоб ҳисобланади. Олинган натижалар беморларни реабилитация қилишда нейрopsихологик қўллаб -қувватлашнинг муҳимлигини кўрсатади.